

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE
NAIH nyilvántartási szám: 40689

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-1852/2017. számú ügyben

Érintett szerv: Vas Megyei Szakosított Otthon, Ivánc

2017.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-1852/2017. számú ügyben**

Előadó: dr. Tóth Livia

Az eljárás megindulása

Egy névtelen panaszbeadvány érkezett az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalához a Vas Megyei Szakosított Otthon (VMSZO) Ivánc településen lévő intézményének működését sérelmezve.

Tekintettel arra, hogy a panasz alapján felmerült az ellátottak alapvető jogai sérelmének gyanúja, az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (Ajbt.) alapján vizsgálatot indítottam. A vizsgálat eredményes befejezése érdekében az ügygel kapcsolatban megkerestem és felkértem a Vas Megyei Kormányhivatal, valamint a fenntartó Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (SZGYF) Vas Megyei Kirendeltségének vezetőjét, hogy vizsgálja ki a panaszban foglaltakat.

Az érintett alkotmányos jogok és elvek

- a jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelménye, valamint a tisztességes eljáráshoz való jog [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés: „*Magyarország független, demokratikus jogállam.*”];
- az élethez, és az emberi méltósághoz való jog [Alaptörvény II. cikk: „*Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz.*”]

Alkalmazott jogszabályok

- Magyarország Alaptörvénye
- Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.)
- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.)
- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szocvtv.)
- A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet (a továbbiakban: SzCsM r.)
- A pszichiátriai betegek intézeti felvételének és az ellátásuk során alkalmazható korlátozó intézkedések szabályairól szóló 60/2004. (VII. 6.) ESzCsM rendelet (a továbbiakban: ESzCsM rendelet)

A megállapított tényállás, a hatósági ellenőrzés tapasztalatai

1. A panaszos beadványában azt sérelmezte, hogy az intézményben a nővérihiány miatt előfordult, hogy egy demens beteget korlátoztak a szabad mozgásában és ellátatlansága miatt kórházi kezelésre szorult (kiszáradás, elégtelen táplálkozás). Azt is megemlítette, hogy előfordul, hogy az egyik ellátottat a másik ellátott segíti a napi higiéniai tevékenységek elvégzésében, valamint évek óta fennálló probléma a rühesség is. Panaszolta, hogy a személyzet gyakran cserélődik az

osztályok között, a személyes ismeretség hiánya miatt pedig olyan eset is történt, hogy a nővér két azonos nevű ellátott gyógyszereit összecserélte. A panaszos a problémák egyik forrásaként az intézményvezető „hatalomvágyát és diktatórikus stílusát” jelölte meg. Elmondása szerint a dolgozók megfélemlítve érzik magukat, az elmúlt időszakban közel száz dolgozó hagyta ott az intézményt. A vezető a lakók felé is empátia nélkül fordul. A beadványt tevő a pénzkezeléssel összefüggésben sérelmezte, hogy a gondnokság alatt álló ellátottak megtakarított pénzéből az intézményvezető az ellátott „meggyőzése” után vásároltat (pl. bútort a lakóotthonba), miközben a lakót más osztályra helyezi át. Elmondása szerint az intézmény vezetése fölött nincs pénzügyi kontroll, folyamatosak a „trükközések”, sikkasztás miatt büntetőügy is folyamatban van jelenleg.

2. Az eljárás eredményes lefolytatása érdekében felkértem a Vas Megyei Kormányhivatal kormány megbízottját, valamint a fenntartó Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Vas Megyei Kirendeltségének igazgatóját, hogy vizsgálják ki a beadványban foglaltakat.

A Kormányhivatal válaszában úgy tájékoztatott, hogy eljárásába bevonta az SZGYF-et és annak Vas Megyei Kirendeltségét, a területileg illetékes ellátottjogi képviselőt az ellátotti jogok biztosítottságának, az Kormányhivatal illetékes népegészségügyi osztályát az intézmény higiéniai, közegészségügyi és ápolásszakmai állapotának és az illetékes gyámhatóságot az intézmény pénzkezelési gyakorlatának vizsgálatára. Ezen túlmenően a Kormányhivatal Szociális és Gyámügyi Osztálya soron kívüli ellenőrzést tartott a Vas Megyei Szakosított Otthonban.

Az ellenőrzések tapasztalatai az alábbiak szerint foglalhatóak össze:

Az intézmény székhelyén (9931 Ivánc, Kossuth L. u. 1-3.) található egy idősek otthona és fogyatékos személyek otthona (ideiglenes hatályú bejegyzéssel), valamint egy fogyatékos személyek ápoló-gondozó célú lakóotthona (II. számú „Szivárvány” Lakóotthon, határozatlan idejű bejegyzés). A VMSZO a székhelyen kívül két telephellyel rendelkezik, ahol az I. számú Lakóotthon és a III. számú Lakóotthon található, mindkét intézmény *határozatlan idejű bejegyzési engedéllyel* rendelkezik.

Személyi és tárgyi feltételek

A Kormányhivatal Szociális és Gyámügyi Osztálya ellenőrzése során megállapította, hogy az intézmény alapidokumentumai rendelkezésre állnak, azonban a jogszabályi-változások figyelembe vételével szükséges a Szakmai Program és a Házirend felülvizsgálata, kiegészítése. A jogszabályban rögzített egyéb szabályzatok az otthonban túlnyomó részt megtalálhatóak, azonban szükséges elkészíteni a vagyonvédelmi szabályzatot, illetve a telephelyek vonatkozásában érdeképviseleti fórum működésének szabályzatát.

A tárgyi és személyi feltételek tekintetében a hatóság megállapította, hogy *az akadálymentes közlekedés feltételei egyik telephelyen sem biztosítottak teljes körűen* (pl. nincs lift, a szobák küszöbvel ellátottak, nincs rámpa, nincs akadálymentesített fürdő-zuhanyzó, stb.) Az idősek és fogyatékos személyek otthonában az A épület földszintjén lévő, illetve a C épület lakószobáinak berendezési tárgyai régiek, elhasználódtak, cseréjük indokolt. Az otthonban *nincs betegszoba*, az A és B épületekben *nincs látogatók fogadására szolgáló helyiség*, a B és C épületekben a közösségi együttlétre szolgáló helyiségeket használják társalgónak és ebédlőnek is. A fogyatékos személyek otthonában és az idősek otthonában lakók részére a lakószobák többségében nem biztosított a hat négyzetméternyi lakóterület, *több szoba zsúfolt*; továbbá a B épületben tíz ellátottra a legalább egy zuhanyzó vagy fürdőkád sem biztosított. Az intézmény 19 lakószobájában 4 főnél több ellátott kerül elhelyezésre.

Az A épületben (földszinti, emeleti és tetőtéri részen: 7 szobában), valamint a C épületben (földszinti 2 szobában), összesen: 9 szobában *a fogyatékos személyek és időskorúak egy szobában, vegyesen kerültek elhelyezésre*. A profilisztítás a korábbi ellenőrzés (2012. év) óta nem történt meg, melynek átgondolása és megoldása a hatóság szerint indokolt.

A lakóotthonok (I, II. és III. sz.) mindegyikében található olyan szoba, amelyben a jogszabály által előírt m² terület nem biztosított, a III. számú Lakóotthon 1 szobájában 2 főnél

több ellátott lakik. Házaspárok (élettársak) elhelyezésére mindhárom lakóotthonban van lehetőség.

A személyi feltételek tekintetében megállapítható, hogy a vizsgálat idején *egyik intézményben sem felelt meg a szakmai létszám a jogszabály által előírtaknak*. A Kormányhivatal jelentése szerint a fogyatékos személyek otthona és az idősek otthona tekintetében hiányzik 15 fő ápoló-gondozó, 4 fő fejlesztő pedagógus, 2 fő szociális segítő. A II. sz. Lakóotthonban az ápoló-gondozó létszám 1 fő, mivel integrált intézmény keretében szervezett a lakóotthoni szolgáltatás, ezért az ápoló-gondozói munkakörökben – az SzCsM r. 101/B. § (4) bekezdését figyelembe véve – a szakmai létszámok összeszámolhatóak, és az együttes létszám ápoló-gondozó munkakörök esetében – ha az adott munkakörben 20 főnél többen dolgoznak – 5%-kal csökkenthető. Az előbbiek alapján az ápoló-gondozó létszámot az idősek otthona és fogyatékosok otthona, valamint a lakóotthon vonatkozásában együttesen kell figyelembe venni, mely szerint a hiányzó ápoló-gondozói létszám: 15 fő. Hiányzik ezen kívül még 2 fő szociális segítő. Az I. sz. Lakóotthon tekintetében az alkalmazott ápoló-gondozó létszám 0, így 1 fő ápoló-gondozó, valamint 2 fő szociális segítő hiányzik. A III. sz. Lakóotthonban 2 fő szociális segítő hiányzik. *A szakképzettségi arány az I. és a III. sz. Lakóotthonban nem biztosított.*

A fenntartó tájékoztatása szerint a szakképzettségi arány a szakmai jogszabályban előírtaknak megfelelő, azaz meghaladja a 80 %-ot, ugyanakkor hiányosság, hogy az intézményben az engedélyezett szakmai létszám 4,6 fővel kevesebb a jogszabályban előírtnál. (Az engedélyezett szakmai létszámok tekintetében az ivánci székhely intézményben az idősek otthona és a fogyatékos személyek otthona létszámhiánya jelenleg az alábbiak szerint alakul: hiányzik 4 fő ápoló, 2,4 fő fejlesztő pedagógus és 2,2 fő mozgásterapeuta (ajánlott létszám). Ugyanakkor többletlétszám mutatkozik az alábbi munkakörökben: 0,8 fő mentálhigiénés munkatárs, 0,8 fő foglalkoztatás-szervező, 2,4 fő szociális ügyintéző.) Sajnos elmondható az is, hogy az utóbbi időszakban *egyre nagyobb nehézséget jelent a megüresedő álláshelyek betöltése*. Az üres álláshelyek mihamarabbi betöltésének érdekében az intézményvezető az álláshelyeket folyamatosan hirdeti, továbbá rendszeres kapcsolatot tart az illetékes munkaügyi központtal.

A Körmentdi Járási Hivatal Népegészségügyi Osztálya 2017. április 26-án tartott ellenőrzése szintén megállapította, hogy az idősek és fogyatékos személyek otthonában betegszoba és elkülönítő nem áll rendelkezésre (A épület), csak a betegek átcsoportosításával tudják megoldani az elkülönítést. A C épületben a lakók elhelyezési körülményei kedvezőtlenek, betegszoba a B és a C épületben sem biztosított. A főzőkonyhán több korosztály számára történik főzés, a konyha higiéniai szempontból megfelelő. A gyógyszerhároló szekrények nagy része nem zárt, ezek zárhatóvá tételét meg kell oldani. Az otthonban a létszámhiány ellenére igyekeznek a szakmai munkát maximálisan biztosítani. A Népegészségügyi Osztály a későbbiekben, 2017. május 15-én arról tájékoztatta a Kormányhivatalt, hogy az intézményben mind a higiénés körülményeket, mind a higiénés tevékenységet figyelembe véve pozitív változás tapasztalható.

Az intézményben folyó gondozási tevékenység

A Kormányhivatal Szociális és Gyámügyi Osztálya 2017. május 17-én tartott soron kívüli ellenőrzést a VMSZO-ban. A panaszban felmerülő, az intézmény lakóinak gondozásával (figyelemmel a demens ellátottakra), ellátásával (egészségügyi ellátás, gyógyszerelés, higiénés ellátás) kapcsolatban megállapította a hatóság, hogy az intézmény lakói vonatkozásában az egészségügyi ellátás biztosított. Az ápolók, gondozók sorszámozott átadó-füzetet, gondozási naplót vezetnek. Egyéni gyógyszer-felhasználási lap is rendelkezésre áll. Kórházi kezelés szükségességét a háziorvos, illetve az ügyeletes orvos állapítja meg, amit az intézmény részlegein vezetett osztályátadó füzetbe rögzít az ápoló. A rendelésekről „vizitfüzet” is készül, illetve amennyiben a lakó állapotában változás történik, az a gondozási naplóban is rögzítésre kerül.

Az intézményben az utóbbi 1 évben egy lakó vonatkozásában jelentkeztek a kiszáradás tünetei, mivel az érintett esetében a folyadékbevitelt nem tudták megoldani, az intézmény ugyanis

nem rendelkezik szakápolási tevékenységre jogosító engedéllyel. A házi orvos tüdőgyulladás gyanúja miatt kórházba utalta, a kórházi elhelyezésre azonnal sor került. A lakó négy hónapot volt kórházban, hozzátartozója az ellátott súlyos demenciája miatt kérte áthelyezését a Vas Megyei Szakosított Intézménybe (Szombathely, Gagarin u. 5.). A kérelmet az intézmény továbbította, de a lakó elhunyt. Az eset vonatkozásában a folyamat nyomon követhető, a hozzátartozó részéről nem érkezett panasz az elhunyt lakó ellátásával kapcsolatban.

Az intézményben a fürdetésre heti fürdetési rend alapján kerül sor. A lakó állapotától függ, hogy önállóan vagy segítséggel kerül-e arra sor, zuhanyzó-fürdőhelyiségben (zárt ajtó mellett) vagy ágyban történik-e a fürdetése, mosdatása. A kerekesszékes lakók fürdetése a fürdőhelyiségben történik. Ágyban fürdetés esetén a diszkréciót paravánnal biztosítják. A mosdatást napi szinten végzik. Az idősek otthona-fogyatékos személyek otthona részlegen (A épület) többször előfordul, hogy az idős ellátott fogyatékosággal élő gondozottól kér segítséget. Ez azonban a Kormányhivatal tájékoztatása szerint nem jelenti azt, hogy az ellátott a nővér helyett végezné el a munkát. Az idős lakó sokszor ragaszkodik a másik ellátott segítségéhez pl. vásárlás vagy épületen belüli költöztetés esetén. Az ellátottak pelenka cseréjére szükség szerint, de minimum napi 3 alkalommal kerül sor.

Minden lakónak külön névre szóló gyógyszeradagoló doboza van, mely egy napi gyógyszer mennyiséget tartalmaz. Az intézmény az alapgyógyszereket biztosítja. Az idősek esetében a mobilis lakók az osztályon a nővérszobában kapják meg az előírt gyógyszert, a mozgásukban korlátozott ellátottak részére helybe viszik. A fogyatékosággal élő lakók esetében a részlegen lévő ebédlőkben étkezésekhez kötötten kerül kiadásra a gyógyszer, a kiosztást szakképzett ápolók végzik. A gyógyszerek kiadagolásáról gyógyszerosztó füzetet vezetnek, melyet az azt végző ápoló aláír, illetve szintén külön jegyzik a gyógyszer kiosztását is, amelyet a feladatot végző ápoló szintén aláírásával igazol.

Az intézményben – az ellenőrzéskor jelenlévők nyilatkozatai alapján – az utóbbi 2 évben nem történt gyógyszercseré. 2013-ban fordult elő egy alkalommal, hogy azonos keresztnévű, ugyanazon az ellátási részlegen (A épület-fogyatékos személyek részlege) elhelyezett lakók gyógyszerét cserélték össze. Az eseményről 2013. december 20-án jegyzőkönyv készült, mely szerint a gyógyszercserét elkövető ápoló helyettesítést látott el a részlegen. A gyógyszerátadás előtt megkérdezte a lakó nevét, aki igennel válaszolt a kért teljes névre. Ezt követően – amikor már a gyógyszer bevételre került – egy másik lakó tájékoztatta a nővért, hogy nem jó gyógyszert adott az előbbi lakónak, mert ő nem az volt, akinek mondta magát. A nővér elsősegélynyújtást végzett (folyadékbevitel), és értesítette a házi orvost. Az ellátott vitális paraméterei megfelelőek voltak, szoros megfigyelés során tüneteket nem produkált. A nővér fegyelmi megrovást kapott. A Kormányhivatal tájékoztatásában hozzátette, hogy az ápolók napi munkája megfeszített munkamenetet kíván, és fokozott stresszsel jár.

A Népegészségügyi Osztály a panaszbeadvánnyal összefüggésben azt a tájékoztatást adta, hogy jelenleg 3 súlyos demens ellátott él az intézményben. Az intézményben belül együtt élnek az idős ellátottak a fogyatékosággal élőkkel. Kialakulnak olyan szoros kapcsolatok, amelyek keretében az idős ellátott kifejezetten kéri egyes fogyatékos személyek segítségét. Ezt megerősítette az SZGYF vizsgálata is: az intézményvezető ápoló tájékoztatása szerint a fogyatékosággal élő ellátottak szívesen segítik az idős lakókat. Tudomása van arról, hogy időnként előfordul olyan eset, hogy a fogyatékosággal élő ellátott segíti az idős lakót a napi higiéniai tevékenység elvégzésében, melyhez – határozott kérése ellenére – mind az idős, mind a fogyatékos ellátott ragaszkodik. Tájékoztatása szerint, mivel az idős otthoni és fogyatékos otthoni részleg egy épületen belül található, a lakók természetes együttéléséből adódóan sajnos nem tudják minden alkalommal megakadályozni, hogy hasonló eset ne forduljon elő. A vizsgálatot követően – az emberi méltóság tiszteletben tartása és az egészségügyre vonatkozó szabályok betartása érdekében – az SZGYF felhívta az intézményvezető figyelmét arra, hogy semmilyen formában nem elfogadható, hogy egy ellátott végezzen olyan ápolási tevékenységet, melyben fennáll egy másik ellátott joga sérülésének veszélye (pl. inkontinencia betét cseréje).

Az SZGYF vezetője 2017. május 30-án kelt levelében arról tájékoztatta a kormány megbízottat, hogy a bentlakásos intézmény az SzCsM r. értelmében biztosítja a gondozottak egészségügyi ellátását, 230 fő engedélyezett férőhelyre 1 fő házi orvos, 1 fő neurológus szakorvos, 1 fő pszichiáter szakorvos közreműködésével. Az intézményben a gyógyszerek nem zárt szekrényben vannak elhelyezve. Az ellenőrzés alkalmával szűrőpróba szerűen megtekintett egyéni gyógyszer-felhasználási nyilvántartó lapok vezetése nem volt naprakész. Az ellenőrzés alkalmával a rendelőhelyiségben lejárt határidejű készítmény volt. A gyógyszerek lejárat határideje rendszeres ellenőrzésének megtörténte a vezetett dokumentációból nem követhető nyomon. Hűtőszekrény biztosított a hűtést igénylő készítmények tárolására, a hűtőhőmérséklet naponta mért és dokumentált. Több eljárásrenddel rendelkezik az intézmény (pl. gyógyszerelés szabályzata), azonban szükséges ezek aktualizálása. Az intézmény rendelkezik az ápoló-gondozó munka során keletkezett veszélyes hulladék kezelésére/szállítására vonatkozó szerződéssel. A veszélyes hulladék gyűjtése a jogszabályban előírt gyűjtőedényben történik, a 48 órán túli hűtött tárolás megoldott. A rendelkezésre álló dokumentáció alapján nem történik meg az intézményből a veszélyes hulladék 30 naponkénti elszállítása.

Az intézménynek főzőkonyhája van, a szükséges diétás étkeztetés biztosítása megoldott. A lakók napi ötszöri étkezéséből heti 4 napon 1-szer, heti 3 napon 2 alkalommal meleg ételt kapnak (ebéd, vacsora). Az ellátottak számára a szükséges folyadékbevitelt is biztosítja az intézmény. Az étkezésben kézmosási lehetőség van.

A vizsgálatot végzők a helyszínen történt beszélgetés során is tapasztalták, hogy több, egymással párkapcsolatban élő fiatal fogyatékossgal élő személy él az intézményben. Az intézményben fogamzásgátlás biztosított az ellátottak részére, de intim szoba nem áll rendelkezésükre.

A vizsgálat során feltárt hiányosságok megszüntetésére az SZGYF álláspontja szerint az alábbi intézkedések szükségesek:

1. Szükséges az intézményben egészségügyi ellátást végző orvos szerződésének felülvizsgálata, aktualizálása mint személyes közreműködő pszichiáter, neurológus.
2. Javasolt az intézményben végzett ápoló-gondozói munka során vezetett dokumentáció számának felülvizsgálata, racionalizálása.
3. Az egyéni gyógyszer-felhasználási nyilvántartó lapot a jogszabályban foglalt adattartalommal szükséges, napra készen vezetni.
4. A gyógyszerek zárható tárolásáról gondoskodni szükséges. A gyógyszerek lejárat határidejének ellenőrzéséért felelős személyt szükséges kijelölni, az ellenőrzést dokumentáltan elvégezni.
5. Az ápoló-gondozói munka során keletkezett veszélyes hulladék elszállítását 30 naponként biztosítani, azt dokumentálni szükséges.
6. Az ápoló-gondozói munkát szükséges úgy megszervezni, hogy az ellátottak 4:30-5 órai keltése elkerülhető legyen.
7. Semmilyen formában nem elfogadható, hogy ellátott végezzen olyan ápolási tevékenységet, melyben másik ellátott jogának sérülése feltételezhető.
8. Az intézmény infekciókontroll protokollját, valamint gyógyszerelési eljárásrendjét szükséges felülvizsgálni és aktualizálni.
9. Az ellátó orvosok rendelési idejét szükséges pontosítani az egészségügyi tevékenység végzésére jogosító működési engedélyben foglaltak szerint.
10. Javasolt az intézményben intimszoba kialakítása.

A Kirendeltség tájékoztatást kapott a fenti hiányosságok feltárásáról, melyek megszüntetésére intézkedési terv készült a felelősök és határidők megjelölésével. Az intézkedési tervben foglaltak megvalósulását utóellenőrzés keretében a fenntartó ellenőrizni fogja.

Az intézményben előforduló fertőzések

A kapott tájékoztatások szerint a fertőző betegségek vonatkozásában megállapították az ellenőrzések, hogy rühesség nagyobb számban 2012-2013-ban fordult elő, ekkor az ÁNTSZ és bőrgyógyász szakorvos segítségét kérte az intézmény. A rühesség kezelésére helyben került sor. Fertőzés esetén a bőrgyógyász diagnózis lapot állít ki, mely az orvos megállapítását és a javaslatát tartalmazza, továbbá ápolási lap is kitöltésre kerül, amely tartalmazza a bőrfertőtlenítés, kezelési módszer, ruhafertőtlenítés előírását. Az ellenőrzés időpontjában nem volt az intézményben semmilyen fertőzés, 2017-ben egy esetben merült fel rühesség gyanúja, a kezelés az előírások szerint megtörtént. Fertőzés esetén a népegészségügyi hatóságot minden esetben értesítik, továbbá megtörténik a hozzátartozók tájékoztatása is. Mivel az ellátottak többször is szabadságra mennek, illetve látogatók is több alkalommal érkeznek, a családi környezetben is felmerülhet fertőződés veszélye, továbbá a látogatók körében is előfordulhat fertőzés, ezeket nehéz kiküszöbölni. A hozzátartozók fertőzöttséget nem jeleztek az intézménynek. Amennyiben dolgozó fertőződött, foglalkozási betegségnek tekintette az intézmény, a szükséges kezeléshez a gyógyszert biztosították. Évente egyszer fertőtlenítő meszelésre kerül sor, mely teljes körű fertőtlenítést jelent a helyiségekben, valamint protokoll szerinti fertőtlenítő takarítást is szoktak végezni (Epinfo alapján).

A lakószobákban az ágyak matracvédő huzattal vannak ellátva, rühfertőzés előfordulása esetén a szobában található valamennyi textíliát fertőtlenítő mosással tisztítják meg. Az alapgyógyszer készlet-listán megtalálhatóak a kezeléshez szükséges legjobb készítmények.

A járási hivatal Népegészségügyi Osztálya jelezte, hogy az intézményben rühesség előfordulásáról osztályukhoz jelzés nem érkezett. Legutóbb 2017. január 16-án tapasztalnak 1 fő esetében rühesség gyanúját. A bőrgyógyász a gyanút megerősítette. A lakó ellátása, kezelése protokoll szerint megtörtént Infectoscab készítménnyel. A lakó a Pávilon (C épület) egyik 4 ágyas lakószobájában lakik, a tünetei megjelenése előtt eltávozáson, otthon tartózkodott.

Az intézményben jelenleg 11 fő alkalmazott látja el a takarítási feladatokat, valamint szociális foglalkoztatásban van takarítói munkacsoport: külön a részlegeken, a tálalókonyhán, a folyosókon. Takarítási protokollt alkalmaznak, amely a HACCP-rendszer része. Ebben szabályozzák a napi, a heti és a havi takarítási folyamatot.

Pénzkezelés

A panaszban felmerült gondnokság alatt álló ellátottak pénzkezelésével kapcsolatban megállapította a Kormányhivatal, hogy az intézmény a vonatkozó szakmai jogszabály, az SzCsM r-ben előírt valamennyi kötelező szabállyal rendelkezik. A Vas Megyei Szakosított Otthon Ivánc Pénzkezelési szabályzata 2017. január 1-jén készült, a fenntartó 2017. január 2-án hagyta jóvá. A Pénzkezelési szabályzat mellékletét képezi az „Otthonlakók értéktárgyainak, készpénzvagyonának megőrzése, költőpénzének kezelése” szülő szabályzat. Az intézmény lakóinak érték- és vagyonmegőrzésről a Házirendek (fogyatékos személyek otthona és idősök otthona, valamint a lakóotthonok házirendje) és az Otthonlakók értéktárgyainak, készpénzvagyonának megőrzése, költőpénzének kezeléséről szülő szabályzat tartalmaz – ugyanazon tartalommal – rendelkezést.

Az intézményben a lakók pénzkezelésére EcoStat könyvelési programot használnak. Az intézmény minden lakója egyéni, névre szülő kartonnal rendelkezik. A szabályzat szerint a pénzkezelés a mentálhigiénés részleg feladatkörébe tartozik, a pénzkezelést végző munkatársoknak (mentálhigiénés munkatárs/szociális ügyintéző) felelősségvállalási nyilatkozattal kell rendelkezniük. Azon ellátottak, akik nem maguk kezelik készpénzüket, meghatalmazást adnak az intézménynek a pénzkezelésre, gondnokolt ellátott esetében a gondnok ad meghatalmazást a pénzkezelésre.

A cselekvőképes lakók valamennyien meghatalmazást adtak az intézmény szociális ügyintézője részére pénzüket kezelésére (jövedelem átvétele, térítési díj megfizetése, 100.000 forint összeghatár alatti készpénzvagyonnak az intézmény ellátottjai számára fenntartott közös letéti

számlán történő költőpénzkezelés). A gondnokoltak esetében a jövedelem 50%-a nagyrészt az intézménybe érkezik – melyet a szociális ügyintéző vesz át –, 50% -a a gondnokhoz, ahogyan a gyámhivatal megállapítja.

A készpénzvagyron 100.000 forintig közös letéti számlán kerül költőpénzként elhelyezésre. A szociális ügyintéző a 100.000 forintot elérő készpénzvagyronról értesíti az ellátottat/hozzátartozót/törvényes képviselőt. Azon ellátott esetében, aki maga rendelkezik készpénzvagyonáról, folyószámlán vagy takarékbetétkönyvben helyezik el a pénzt. Amennyiben a hozzátartozót jelölték meg, úgy a részére adják ki átvételi elismervény ellenében. Gondnokolt lakó esetében a gondnoknak adják át, illetve az általa megadott számlaszámra utalják. Az átadásról az intézmény értesíti az érintett gyámhivatalt. A készpénzvagyronról mind az ellátottak, mind a hozzátartozók és a törvényes képviselők, megkapják a szükséges tájékoztatást, amennyiben igénylik.

Az ellátotti letéti pénztárból heti két alkalommal (kedden és pénteken) történik kifizetés. Azon lakók, akik cselekvőképesek és képesek a pénz kezelésére, felveszik a pénzt, és maguk intézik vásárlásaikat. Gondnokolt lakó esetében a gondnok meghatalmazást ad az intézmény alkalmazottja részére a vásárlásra (foglalkoztatás-szervező vagy helyettese), az így meghatalmazott személy névre szóló számlával számol el, melyet 2 ápoló, gondozó ír alá, utána a letéti pénztárba kerül a megmaradt pénzösszeg. A helyi büfében történő vásárlás esetén a letéti pénztáros a számlák alapján fizeti ki a vásárolt terméket.

A gondnokolt lakók az intézmény munkatársainak segítségével jelzik nagyobb összegű vásárlásra vonatkozó igényüket a törvényes képviselő felé. Egyes esetekben a vásárlást a törvényes képviselő önállóan – intézmény tudomása nélkül is – vagy a gondnokoltjával közösen végzi, igény esetén az intézmény munkatársai is részt vesznek a vásárlás, szállítás bonyolításában. A megvásárolt tárgyi eszköz dokumentálása minden esetben a lakó személyi leltárában történik. Elhalálozáskor az ellátott személyes használatában lévő kis és nagy értékű ingóságokról, pénzvagyronról hagyatéki leltárt vesznek fel, amely a hagyatéki eljárás tárgyát képezi.

Intézményen belüli áthelyezéskor, költözéskor az ellátott viszi magával a névre szóló leltárban szereplő tárgyi eszközöket. Az intézményben az elmúlt években kiköltözés nem történt. Az ellátottakkal kötött megállapodásokban az intézményi jogviszony megszűnése esetkórén belül szabályozzák a személyes használati tárgyak és megőrzésre átvett értékek, vagyontárgyak elvitelét, mely szerint az intézményvezető a jogosultat, illetve törvényes képviselőjét az értékek, vagyontárgyak elvitelének határidejéről, rendjéről és feltételeiről értesíti.

A helyszíni ellenőrzés alkalmával, illetve az ellenőrzött anyagok alapján a hatóság megállapította, hogy előfordult, hogy egy gondnokolt lakó vonatkozásában radiátor beszerzése, bútort vásárlás történt. A radiátort és a bútort az ellátott szobájában helyezték el. Mivel a radiátort mint tárgyi eszközt az intézmény helyiségébe beépítették, így problémás lehet, ha a későbbiekben az ellátott el szeretné vinni. A pénzbeli megtérítésre vonatkozólag külön szabályozással az intézmény nem rendelkezik. A Kormányhivatal a fentiekre tekintettel – a jelzett eset későbbiekben történő gyakorlati realizálódásának lehetősége miatt – jelzéssel él a fenntartó felé a szabályozásra vonatkozóan.

Az ellenőrzés megállapította, hogy a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság mint fenntartó folyamatosan ellenőrzi az intézmény által végzett különböző pénzügyi tevékenységeket.

2017. május 23-án kelt levelében a Kormányhivatal Körmen di Járási Hivatala arról tájékoztatta a hatóságot, hogy az ivánci székhelyintézmény esetében előfordult, hogy az új hivatásos gondnokot jelentős térítési díj tartozás rendezésére szólították fel, amit a gondnok pénzkivétellel rendezett is volna. A gyámhivatal azonban megkereste az intézményt, hogy részletezze a tartozást, hiszen évtizedekig az intézménnyel napi kapcsolatot tartó hivatásos gondnoknál ez nem fordulhat elő. A járási hivatal megkeresésére az intézmény teljesen más kimutatást küldött, sokkal kisebb tartozások, néhol túlfizetések is előfordultak. A gyámhivatal jelezte a gondnokok és a gyámhivatal által tapasztalt problémák meglétét a Szociális Gyermekvédelmi Főigazgatóság Vas Megyei Kirendeltsége igazgatójának is.

Az SZGYF Vas Megyei Kirendeltsége arról tájékoztatót, hogy a lakóotthonban élő ellátottak részére történő vásárlások a lakók kérésére és a gondnokokkal történő egyeztetés alapján zajlik. Az a lakó, aki kiköltözik a lakóotthonból – a gondnokkal történő egyeztetés alapján – vagy viszi magával az általa vásárolt dolgokat vagy térítést kap. A lakók részére történő vásárlások és elszámolások nyomon követhetők. A Kirendeltség által 2016 májusában folytatott ellenőrzése során a pénztár EcoStat rendszerében történő rögzítésben elmaradás volt tapasztalható, ezért a Kirendeltség illetékes kollégája a helyszínen azonnali pénztárellenőrzést hajtott végre. A fellelt pénzkészlet és az ellenőrzés során megállapított záró pénzkészlet között eltérés mutatkozott, melynek feltárása érdekében vizsgálat indult. A vizsgálat során megállapítást nyert, hogy a papíralapon vezetett pénztári bevételek között munkahelyi étkeztetés nem szerepel, annak ellenére, hogy az intézményben több közalkalmazott dolgozó is igénybe veszi az étkezési szolgáltatást. A számviteli referens a vizsgálat során feltárt hiányt elismerte, s előadta, hogy a hiányzó összeget az intézmény egyik közalkalmazottjának részletekben adta oda. Elismerte továbbá a pénztárhiányt, valamint a vásárlásokra adott előlegek nem megfelelő bizonylatolását, elszámolását is. Fentiek alapján a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Vas Megyei Kirendeltségének vezetője sikkasztás bűntette elkövetésének megalapozott gyanúja miatt feljelentést tett. Az eljárás a vizsgálat idején folyamatban volt.

Az intézményi dolgozók fluktuációja

A panaszban foglalt dolgozói fluktuációval kapcsolatban az intézmény arról tájékoztatta a Kormányhivatalt, hogy a dolgozók körében a fluktuáció oka egyrészt az intézmény ellátotti köre, amely részben eltér egy tiszta profilú idős otthona bentlakásos intézménytől, s mellyel sok dolgozó „nem tud azonosulni”. Másrészt az alacsony bérezés, továbbá Ausztria közelsége, a kedvezőbb bérezési feltételek is az elvándorlás okaként említhetőek. Ezen túlmenően az intézményvezető – amennyiben az intézmény dolgozója magatartásával súlyosan megsérti a munkahelyi fegyelmet vagy tevékenysége ellátotti jogokat sért – meghozza a szükséges munkáltatói döntéseket.

Az SZGYF 2016. december 5-i vizsgálata során 7 dolgozóval és az intézményvezetővel készített interjút. Munkakörök szerint – véletlenszerűen – egy ápoló, két szakács, egy technikai dolgozó, egy takarítónő, egy irodai dolgozó és egy mentálhigiénés munkatárs meghallgatására került sor. A fluktuáció okát egyetlen megkérdezett dolgozó sem látta az intézményvezető személyében. Főként az alacsony bérezést és a közeli Ausztria kedvezőbb munkalehetőségeit tartják az elvándorlás fő okának.

A munkaerőmozgást az elmúlt 5 évben alábbi adatok jellemezték¹:

- 2013. évben a munkaerőmozgást tekintve a teljes változás 28 fő, ebből 14 fő munkaviszonya szűnt meg és 14 új belépő volt az intézményben.
- 2014. évben a munkaerőmozgás az előző évhez hasonlóan alakult, a teljes változás 28 fő, ebből 14 fő munkaviszonya szűnt meg és 14 új belépő volt az intézményben.
- 2015. évben a munkaerőmozgás a teljes változást figyelembe véve 24 fő, 13 fő az új belépők száma, 11 fő távozott az intézményből; 6 fő közös megegyezéssel, 1 fő áthelyezéssel, 2 fő munkaviszonya próbaidő alatt, 1 fő határozott idő lejárta miatt, 1 főnek pedig felmentéssel szűnt meg.
- 2016. évben a munkaerőmozgás a korábbi években előforduló változással azonos mértékű volt, a teljes változást figyelembe véve 28 fő, 14 fő az új belépők száma, 14 fő távozott az intézményből; 11 fő közös megegyezéssel, 3 főnek pedig felmentéssel szűnt meg.
- 2017. évben a vizsgálat időpontjáig 3 új belépő volt, és 5 fő munkaviszonya szűnt meg. Közülük 1 fő takarító rendkívüli felmondással távozott, oka, hogy bántalmazott egy lakót. 4 fő munkaviszonya közös megegyezéssel szűnt meg. Köztük 1 fő

¹ A munkaerőmozgás adatainak vizsgálata során megjegyzendő, hogy 2013 áprilisától 2015 januárjáig az intézmény jelenlegi vezetője gyermek gondozása céljából tartós távolléten volt.

osztályvezető azért távozott az intézményből, mert egy lakó bántalmazta őt. 1 fő foglalkoztatás-szervező gyest követően nem tért vissza az intézménybe, a helyi óvodában helyezkedett el. 1 fő gondozó magasabb bérért az Opel gyárban helyezkedett el. 1 fő szociális, mentálhigiénés munkatárs a képzettségének megfelelő, kedvezőbb munkahelyen helyezkedett el pszichológusként Zalaegerszegen.

Fentiekből látható, hogy mind a 2013-2014. években – mely időszakban a jelenlegi intézményvezető tartós távolléten volt, majd visszatérését követően – a 2015-2016. években is hasonlóan alakult a munkaerőmozgás az intézményben, visszatérését követően a fluktuáció mértéke nem emelkedett, az az előző évek tendenciájának megfelelően alakult.

Korlátozó intézkedések alkalmazása

Az intézmény rendelkezik veszélyeztető magatartás esetén alkalmazandó korlátozó intézkedések eljárásrendjével. A kapott tájékoztatások szerint 2015. november 4-én történt korlátozó intézkedés dokumentálása. Az adatlap és betétlap tartalmazta a korlátozó intézkedés kezdetének időpontját, a korlátozás formáját és leírását, a korlátozás elrendelőjének nevét. Az elrendelés indokaként szerepelt, hogy az ellátott súlyos demenciájából adódóan nyugtalan, jön-megy a szobák között, szobatársait zaklatja, más ágyába szeretne feküdni. A szabad mozgás korlátozása az ágyrács felhúzásával történt. A korlátozó intézkedés kezdetének időpontja 8 óra 30 perc, feloldása 10 órakor történt. A betétlap szintén teljes körűen kitöltésre került. Az eseménynaplóban rögzítettek szerint az ellátott állapotát negyedóránként ellenőrizték, a korlátozás ideje alatt vérnyomását többször mérték, folyadékfogyasztását, étkezését figyelemmel kísérték. A korlátozó intézkedés elrendeléséről az ellátottjogi képviselőt értesítették. Az idősek részlegén élő ellátottak közül 4 fő esetében 2016. március 29-i keltezéssel írásos dokumentáció készült arról, hogy az ellátott egészségi állapota, valamint saját megbízhatósága érdekében mozgáskorlátozottsága okán nappal kerekesszékekben biztonsági hevederrel való rögzítése, éjszakára pedig ágyrács használata javasolt. A bemutatott dokumentumokon az intézmény háziorvosa, a pszichiáter szakorvos, az ellátott/gondnok/hozzátartozó, valamint az intézmény vezetőjének aláírása szerepel.

Az intézményvezetővel kapcsolatos kifogások

Az SZGYF tájékoztatása szerint a panaszbejelentés előzményeként, 2016. június 29-én a Vas Megyei Kormányhivatal kormány megbízottja kereste meg kirendeltségüket azzal, hogy a Kormányhivatalhoz névtelen bejelentés érkezett, melynek kivizsgálására nem rendelkeznek hatáskörrel. A panasz a Vas Megyei Szakosított Otthon Ivánc és az Értelmi Fogyatékosok Otthona Csákánydoroszló intézmények összevonása kapcsán, a leendő székhely intézmény vezetőjének személyét érintette. A névtelen bejelentés az – összevonást követően telephelyként működő – Értelmi Fogyatékosok Otthona Csákánydoroszló dolgozóitól érkezett „Anonym (sok-sok munkatárs)” aláírással. Tekintettel arra, hogy úgy vélték, a bejelentés oka az intézményi összevonással természetesen együtt járó bizonytalanságból, stresszből fakad, ezért a panaszbejelentés kapcsán akkor nem történt vizsgálat. Az intézményi összevonást megelőzően azonban minden érintett intézményben, illetve telephelyen – így a csákánydoroszlói telephelyen is – a kirendeltség igazgatója osszdolgozói értekezletet tartott a várható változásokról, a dolgozók megfelelő tájékoztatása és megnyugtatása érdekében.

Ezt követően 2016-ban 3 alkalommal érkezett névtelen bejelentés a fenntartóhoz, melyek előzetes bejelentés nélküli vizsgálata minden esetben megtörtént. Helyszíni ellenőrzéseik során valamennyi alkalommal arról győződtek meg, hogy az intézményvezető a lakókhöz kellő empátiával és odafigyeléssel közelít. Név szerint szólítja őket, ismeri bekerülésük előzményeit és a jelenlegi állapotukra vonatkozó információkat is. Kedvesen, gondoskodón szól hozzájuk és a lakók is bizalommal és szeretettel fogadják.

Az intézményvezetőt valamennyi megkérdezett dolgozó segítőkésznek tartja. Fordulhatnak hozzá problémáikkal, retorzióról egyetlen dolgozó sem tett említést. A fenntartó

munkatársai intézményi látogatásaik során soha nem tapasztaltak az intézményvezető részéről a dolgozókkal, illetve a lakókkal szembeni negatív megkülönböztetést. Az ellátottak részéről pozitív visszajelzéseket kaptak az intézményi ellátással kapcsolatban, bizalommal fordulnak az intézményvezető felé.

Az intézményvezető nagy hangsúlyt fordít az érzékenyítésre, több olyan programot szervez, melyen pl. diákok, a település lakói találkozhatnak lakóikkal. Ennek keretében közös kreatív tevékenységeket, közös sportolási lehetőséget biztosít számukra. Több alkalommal szervezett olyan programokat, családi napokat, ahol a lakók és hozzátartozóik, a dolgozók és hozzátartozóik is részt vehettek.

Hasonló eredményre jutott a Kormányhivatal vizsgálata is. A kormány megbízott tájékoztatása szerint az ellenőrzés során a hatóság 5 ellátottal és 6 alkalmazottal interjút készített, az interjúalanyokat a hatóság választotta ki az önként jelentkező ellátottak, illetve dolgozók közül.

Az ellátotti interjúk összesítése alapján megállapították, hogy az intézményben lakók jól érzik magukat, továbbá említették, hogy a faluba is kijárhatnak. Az intézményben több szolgáltatást is igénybe tudnak venni, a megkérdezettek többféle programon történő részvételi lehetőséget, egyéb szórakozási lehetőséget említettek: színházlátogatás, kártyázás, tévzés, beszélgetések, rajztalálkozó, műsorokon történő szereplés, zenehallgatás, balatoni nyaralás, szövdében foglalkozáson való részvétel, parkgondozás (szociális foglalkoztatás keretében), társasjáték. Az intézmény szolgáltatásaival a lakók elégedettek. Egyetlen megkérdezettnek sincs arról tudomása, hogy valaki ne kapta volna meg a szükséges orvosi ellátást. Az ellátottak furdetésével kapcsolatosan elhangzott, hogy az ápolók mindig segítenek a lakóknak. 2 ellátott elmondta, hogy hetente 1 alkalommal fürdik (1 lakó többször szeretne fürdeni, de elmondása szerint sajnos nem kerül rá sor), a többiek napi szinten. A szobák tisztaságával elégedettek, a takarításba besegítenek.

A megkérdezettek egyikének sem volt soha semmilyen fertőzése. A pénzkezelést részben saját maguk, részben a gondnok és az intézmény végzi. Kedden és pénteken történik zsebpénzfizetés. Vásárolni saját maguk vagy a gondnokuk útján szoktak, illetve a gondnok meghatalmazása alapján a mentálhigiénés munkatárs vásárol. A vásárlást követően blokkal történik az elszámolás, a visszajárót megkapják, a letéti pénztárba történik az elszámolás. Az ápoló-gondozók bánásmódjával, hangnemével kapcsolatosan elmondták: a dolgozókkal nincs probléma, nem tudnak róluk rosszat mondani, a gondozók a kellő tiszteletet megadják. A megkérdezetteknek panaszuk nem volt, az egymás közötti nézeteltérést egymással rendezik. Ha segítségre szorulnak, tudják, hogy kihez fordulhatnak.

A hatóság munkatársai az intézményvezetővel folytatott beszélgetés alapján a vezetőt határozott egyéniségnek írták le. A lakók a helyszíni ellenőrzés során örömmel fogadták, az intézményvezető a lakókat nevükön szólította. Az ellátottakkal folytatott beszélgetésekből leszűrhető, hogy az intézményvezető a lakók életét (magánéletét, intézményi körülményeit) napi szinten is jól ismeri, a kapcsolatuk közvetlen, barátságos.

Összességében a panaszban foglaltakat az interjúalanyok egyetlen esetben sem erősítették meg, mind a személyi, mind a környezeti higiéniát dicsérték, a velük való bánásmódot megfelelőnek találták. Az ellátottak szerint rendelkezésükre álló készpénzükkel szabadon gazdálkodnak, megbízásuk esetén az intézmény alkalmazottai részükre a bevásárlást elvégzik, az elszámolás a vásárlást követően pontos. A megkérdezettek az intézményben jól érzik magukat, kötetlen beszélgetés során panaszt nem adtak elő.

A Kormányhivatal álláspontja szerint az ellátotti jogok az intézményben biztosítottak.

A dolgozói interjúkból leszűrhető, hogy a munkahelyi légkör elfogadható, jó. A helyettesítés okoz néha problémákat, hogy ki, mikor dolgozik. A kiégés ellen az intézményben mintegy 20 éve már a dolgozókat 2-3 évente más osztályra helyezik, amivel kapcsolatban megemlítették a dolgozók, hogy nem szerencsés, mert könnyebb a munkavégzés, ha ismerik az ellátottakat. Az intézményvezetővel kapcsolatban elmondták, hogy ritkán látogatja a részlegeket, az ellátottak probléma esetén az irodájában keresik fel, ő mindig fogadja őket. Az intézmény

vezetésével kapcsolatban megemlítették, hogy jó lenne, ha a vezetés többet lenne a dolgozók között, többet kommunikálna az alkalmazottakkal, gyakrabban lenne munkaértekezlet. Volt, aki „borzasztónak” találta az áthelyezéseket, és túl soknak tartotta a 12 órás műszakot. Többen problémaként jelölték meg a létszámhiányt, de hozzátették, hogy a vezetés igyekszik orvosolni a problémákat, az intézményvezető nagyon korrekt. A fluktuációval kapcsolatban megemlítették az alacsony bérezést, a szakemberhiányt, fájjalják, hogy semmibe veszik a szociális szférában dolgozókat, „nincs becsületük”, holott igen nagy felelősséggel járó munkát végeznek.

Összességében elmondható, hogy a konfliktusok forrása a létszámhiányból fakad, illetve az intézményen belüli részlegeken dolgozók átirányításából, leterheltségéből. Az intézményvezetéssel túlnyomó részt elégedettek, azonban szükségesnek tartanák a napi kapcsolatot a vezetés és a dolgozók között.

Az ellátottjogi képviselő minden hónap első szerdáján tart fogadóórát az intézményben, melynek keretében az egész intézményt végig látogatja, minden részleget felkeres. A látogatások alkalmával az intézményvezető ápolóval, a munkavállalók részéről az Érdekképviselési Fórumban résztvevő képviselővel tart megbeszélést. Az intézményben Érdekképviselési Fórum és lakógyűlés működik. Az Érdekképviselési Fórum évente legalább egyszer tart ülést, a lakógyűlés évente legalább kétszer, illetve szükség szerint tartja ülését. A részlegeken (7 helyen) panaszládákat helyeztek ki, melyek bontására az ellátottjogi képviselővel közösen kerül sor. Az intézményben évente 1 alkalommal fogadónapot tartanak a lakók hozzátartozói és a gondnokaik részére, a jelenlévők azon kérdezhetnek, véleményt, javaslatot tehetnek. Étlaptanács is működik a bentlakásos intézményben, amelyen a részlegekből, lakóotthonokból 1 fő lakó, 1 fő dolgozó és az ételmezésvezető vesz részt. Amennyiben az intézményben bármilyen lakókat érintő gond merül fel, mindig kikérik az ellátottjogi képviselő véleményét. Az ellátottjogi képviselő felé panasszal nem élt sem lakó, sem hozzátartozó/törvényes képviselő. 2016. évben 2 db; 2017. évben 1 db panasz érkezett hozzá, melyek alaptalannak bizonyultak.

Az ellátottjogi képviselő 2017. május 17-én soron kívüli látogatást tett az intézményben. Tapasztalata szerint az intézményvezető segítőkész és empatikusan viselkedik az ellátottakkal, fogadóóráin az ellátottak nem jeleztek vele összefüggésben problémát. Névtelen bejelentés miatt 2016-ban három alkalommal is volt fenntartói ellenőrzés az intézményvezető vezetői stílusát vizsgálva. Az intézmény nagy figyelmet fordít az értelmileg akadályozott ellátottak foglalkoztathatóságának növelésére. Az ellátottak a szociális foglalkoztatás keretein belül – többek között – kézműves műhelyben, biokertészetben, a park fenntartásában és az állatok gondozásában tevékenykednek.

Az intézmény pályázni készül a nagy létszámú intézményi ellátási forma kiváltását célzó EFOP-2.2.2-17 felhívásra, melynek segítségével értelmileg akadályozott gondozottak kerülnének támogatott lakhatási formába. Az ellátottjogi képviselő szerint az intézmény munkatársai az ellátottjogi kérdések kapcsán segítőkészen, probléma, észrevétel esetén együttműködően jártak el. Ellátotti jogokat sértő gyakorlatot, szabálytalanságot nem tapasztalt.

A kormányhivatal, a fenntartó és az ellátottjogi képviselő vizsgálatai szerint az ellátotti jogok az intézményben biztosítottak.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, valamint az ezek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (1) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint hatóság, ezen belül közszolgáltatást végző szerv tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető

jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszásság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. A 18. § (2) bekezdése a) pontja alapján a közszolgáltatást végző szerv – függetlenül attól, hogy milyen szervezeti formában működik – az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó, illetve e feladat ellátásában közreműködő szerv.

Az ombudsmani gyakorlat a közszolgáltatást végző szervek fogalmkörébe tartozónak tekintti a szociális ellátást nyújtó, így az idős személyeket gondozó bentlakásos intézményeket, amelyekre az ombudsman vizsgálati jogosultsága – az Ajbt. hatásköri szabályai értelmében – egyértelműen kiterjed. Az Ajbt. 1. § (3) bekezdése leszögezi továbbá, hogy a biztos tevékenysége során megkülönböztetett figyelmet fordít a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére

II. Az alkotmányos alapjogok és alapelvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmanintézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi teszteket.

Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Ugyanakkor a testület a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatának indokolása során azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény negyedik módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi érveléssel mondta ki azt, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának lételapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja*”.

Ha összevetjük az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében, az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdésében, valamint az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében foglaltakat a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 2. § (1) bekezdésének, 70/A. § (1) bekezdésének és 70/F. § (1) és (2) bekezdésének szövegével, akkor abból az állapítható meg, hogy a jelen vizsgálat tárgyát képező jogállamiság elve, az emberi méltósághoz való jog, az egyenlő bánásmód követelménye, tekintetében nem hoz olyan változást az Alaptörvény szövege, amely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, tartalmi átértékelését alátámasztaná. Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok és az alkotmányos elvek értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind az azt követően hozott határozataiban, azok indoklásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket. Kiemelendő emellett, hogy az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése külön is tartalmazza, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése alapján Magyarország független, *demokratikus jogállam*. Az Alkotmánybíróság korábbi töretlen gyakorlata alapján ennek a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a *jogbiztonság*. Ahogyan pedig arra az Alkotmánybíróság felhívta a figyelmet a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában, az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát, tehát az eddig kialakított alkotmánybíróági gyakorlat relevánsnak tekinthető a vizsgálat során.

Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel, hogy a jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára. A jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is. A jogállamiság elvéből folyó követelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a *jog által megállapított működési rendben*, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott *korlátok között* fejtik ki tevékenységüket. Nem hagyható figyelmen kívül továbbá, hogy a *kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével*, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást.

2. Az Alaptörvény II. cikke alapján az *emberi méltóság* sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. A korábban irányadó és az Alaptörvény hatályba lépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybíróági gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy *a méltóság az emberi étellel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő*. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. *Emberi méltósága és élete mindenkinek érintetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lebetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit.*² A méltósághoz való jognak részét képezi az is, hogy minden embert másokkal egyenlő méltóságú személyként kell kezelni, vagyis az egyes emberek és embercsoportok között tilos indokolatlan, ésszerűtlen különbséget tenni. Az I. cikk (3) bekezdése határozza meg az alapjog korlátozás kritériumait, amely szerint arra csak más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával kerülhet sor.

III. A vizsgálat érdemi megállapításai, következtetések

1. A szociális jogok szerteágazóak és túlmutatnak az Alaptörvény rendelkezésein, többek között nemzetközi egyezményekben rögzítettek, így az 1966-ban elfogadott a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában, amelyben az államok arra vállalkoznak, hogy a benne szereplő jogokat vagy azonnal vagy folyamatosan megvalósítják. Ezen túlmenően a Magyarországon 1999. évi C. törvénnyel kihirdetett Európai Szociális Chartában is meghatározták, hogy milyen szociális jogokat kell megvalósítani a részes államoknak. Ennek része a szociális és egészségügyi segítségre való jog, a szociális jóléti szolgáltatásból való részesülés joga, a család joga a szociális, jogi és gazdasági védelemhez.

Az Alaptörvényen túl, annak alapján a szociális jogokról több más jogszabály rendelkezik. Az állam aktivitását feltételező szociális jogok megvalósítása a megfelelő intézmények létrehozása mellett az igénybevételükkel kapcsolatos alanyi jogoknak a törvényekben való meghatározásával

² Lásd: 23/1990. (X. 31.) AB határozat

történik.³

Az Ajbt. 1. § (3) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény (CRPD) végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére.

A szerződések jogáról szóló Bécsi Szerződés 31. cikke értelmében a szerződést jóhiszeműen, kifejezéseinek szövegösszefüggésükben szokásos értelme szerint valamint tárgya és célja figyelembevételével kell értelmezni. A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény 1. cikke értelmében az Egyezmény célja valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes és egyenlő gyakorlásának előmozdítása, védelme és biztosítása valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, és a velük született méltóság tiszteletben tartásának előmozdítása. Az Egyezmény alapelvei között elsőként említi továbbá, hogy a fogyatékossgal élő személyeket is megilleti a veleszületett méltóság, az egyéni autonómia tisztelete, beleértve a saját döntés meghozatalának szabadságát és a személyek függetlenségét. Ebből következően a jelentés tartalmában az emberi méltóság alapjogi védelmének primátusából vezeti le a fogyatékossgal élő személyeket megillető további és felhívott alapjogok érvényesülésének problémáit.

Mindehhez kapcsolódóan szeretném kiemelni, hogy a fogyatékossgatudomány szakértői szerint paradigmaváltást jelent az Egyezmény elfogadása. Nagy előrelépést jelentett a fogyatékossgal élő személyek jogainak orvosi szemléletéről a szociális szemléletre való áttérés, azonban ezt követte az újabb lépés: az emberi jogi megközelítés alapján való gondolkodás. Az emberi jogi szemlélet lényege az inkluzív (az alany autonómiájának a szociális közegben való érvényesülése) és szubsztanciális (lényegi, a fogyatékos embert mint az emberi jogok alanyát és nem tárgyát szem előtt tartó) gondolkodásmód.

Az ombudsman alkalmas arra, hogy a maga semleges és kiegyensúlyozó, közvetítő szerepével, illetve a kizárólag az alapjogvédelemre fókuszáló tevékenységével, az ENSZ nemzeti emberi jogi intézményeként valós tartalmat adjon a CRPD-ben foglaltaknak. Annak az Egyezménynek, amely – a nemzetközi emberi jogi standardoknak is megfelelően – további előrelépéseket generálna a fogyatékossgal élő emberek alapvető emberi jogainak érvényesülésében.

Az ENSZ Fogyatékosügyi Bizottsága 2014 májusában bocsátotta ki az Egyezmény 9. cikkéhez (Hozzáférhetőség) fűzött Általános megjegyzését [General comment no. 2.(2014)], amely leszögezi, hogy az egyenlő esélyű hozzáférés a fogyatékos személyek számára az önálló életvitel és annak feltétele, hogy a társadalom teljes, valamint egyenértékű tagjai lehessenek. A fizikai környezethez, közlekedéshez, információhoz és kommunikációhoz – beleértve az információs és kommunikációs technológiákat és rendszereket –, a nyilvánosság számára nyitva és rendelkezésre álló létesítményekhez és szolgáltatásokhoz való hozzáférhetőség hiányában a fogyatékossgal élő személyek nem egyenlő esélyekkel vehetnek részt a társadalmi életben.

A dokumentum a részes államok kötelezettségei kapcsán rögzíti, hogy

- a hozzáférhetőség megvalósítását fokozatos végrehajtással is biztosíthatják a részes államok, az akadályok és a korlátok rövid- és középtávú tervek alapján, hatékony módszerrel való lebontásával; mindezt folyamatosan és rendszerezetten, fokozatosan és egyenletes eloszlásban;
- a részes államok kötelesek elfogadni, kihirdetni és monitorozni a nemzeti hozzáférhetőségi standardjaikat; első lépésként egy megfelelő jogi keretrendszert kell kialakítaniuk; a részes államoknak vállalniuk kell a jogszabályok átfogó – hozzáférhetőségi szempontú – vizsgálatát a joghézagok azonosítása és monitorozása, valamint a végrehajtás érdekében;
- a részes államok segítségére lehet a hozzáférhetőségi standardok főáramának olyan

³ Lásd: 28/1994. (V. 20.) AB határozat

- meghatározása, amelyek több területet is felölelnek;
- szükséges lenne a hozzáférhetőség minimum követelményeit meghatározni a köz- és a magánszféra vállalatai által, a különböző fogyatékosággal élő személyeknek nyújtott szolgáltatásaik vonatkozásában;
 - a részes államoknak szem előtt kell tartaniuk a fogyatékoság alapján való diszkrimináció tilalmát, és amennyiben szükséges, módosítani a vonatkozó jogszabályokat;
 - a részes államoknak meg kell vizsgálniuk a közbeszerzési jogszabályaikat is annak érdekében, hogy azok tartalmazzák-e a hozzáférhetőség követelményeit;
 - a részes államok fogadjanak el akció terveket és stratégiákat a hozzáférhetőség akadályainak azonosítására, határidők meghatározásával és a humán valamint az anyagi erőforrások rendelkezésre bocsátásával.

Az államnak, a társadalom szervezeteinek és tagjainak oly módon kell tevékenységüket végezni, hogy az ne okozhasson olyan károsodást, amely fogyatékoság kialakulásához vezet, illetve olyan körülményeket kell létrehozni, amelyben a fogyatékos emberek képesek lesznek teljesebb életre és a fogyatékoságukból fakadó terheik csökkenthetőek. A tervezési, döntési folyamatok során kiemelten kell kezelni a fogyatékos személyek sajátos szükségleteit, és figyelemmel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a bárki által igénybe vehető lehetőségekkel csak különleges megoldások alkalmazása esetén élhetnek. A fogyatékos személyeket érintő döntések során tekintettel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a társadalom és a helyi közösség egyenrangú tagjai, ezért meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek lehetővé teszik számukra a társadalmi életben való részvételt.

Az állam köteles gondoskodni a fogyatékos személyeket megillető jogok érvényesítéséről, a fogyatékos személyek hátrányait kompenzáló intézményrendszer működtetéséről a nemzetgazdaság mindenkori lehetőségeivel összhangban.

2. A Vas Megyei Szakosított Otthon keretein belül az ivánci székhelyen egy idősek otthona és fogyatékos személyek otthona (ideiglenes hatályú bejegyzéssel), valamint egy fogyatékos személyek ápoló-gondozó célú lakóotthona (II. számú „Szivárvány” Lakóotthon, határozatlan idejű bejegyzés) működik. A VMSZO két telephellyel rendelkezik, ahol az I. számú Lakóotthon és a III. számú Lakóotthon található, mindkét intézmény határozatlan idejű bejegyzési engedéllyel rendelkezik. Az idősek otthonában 40 engedélyezett férőhelyen 34 fő idős ellátott él, a fogyatékos személyek otthonában 160 férőhelyen 151 fogyatékosággal élő gondozott lakik.

A bevont hatóságok vizsgálatainak eredményeit összegezve megállapítható, hogy az ellenőrzések feltártak hiányosságokat mind a tárgyi, mind a személyi feltételek vonatkozásában, továbbá a fenntartó által végzett módszertani vizsgálat eredményeként az egészségügyi ellátás vonatkozásában. A lakók, hozzátartozók részéről felmerülő panaszok kivizsgálása megtörtént, amennyiben szükséges volt, intézkedés megtételére került sor. Az ellátottak jogainak sérelmére, csorbulására utaló jeleket egyik hatóság sem tapasztalt, a panaszban foglaltak azonban részben megalapozottnak bizonyultak.

2.1. Az SzCsM rendelet 4. § (1) bekezdése szerint a személyes gondoskodást nyújtó intézményt úgy kell kialakítani, hogy az tömegközlekedési eszközzel könnyen megközelíthető legyen, épületeinek építészeti megoldásai tegyék lehetővé az akadálymentes közlekedést, bútorzata és berendezési, felszerelési tárgyai, az életvitelhez szükséges körülmények feleljenek meg az ellátottak életkori sajátosságainak, egészségi és mozgásállapotának.

A 41.§ (4) és 42. § (2) bekezdése előírja, hogy a bentlakásos intézmény akkor alkalmas gondozási feladatok ellátására, ha a lakószobában egy ellátottra legalább hat négyzetméternyi lakóterület, tíz ellátottra legalább egy fürdőkád vagy zuhanyzó, valamint nemenkénti illemhely jut és biztosított a folyamatos fűtés- és melegvíz-szolgáltatás. Ha e rendelet másként nem

rendelkezik, a bentlakásos intézményi lakószobában legfeljebb négy személy helyezhető el. Négynél több személyt egy lakószobában csak kivételesen indokolt esetben, valamint soron kívüli elhelyezésre vonatkozó igény esetén lehet elhelyezni, figyelemmel az Szocvtv. 92/K. § (5) bekezdésében megállapított korlátra.

Az SzCsM r. 93.§ és 94.§-ban foglalt rendelkezések szerint a lakóotthon esetében egy lakószobában kettő, kivételes esetben négy személy helyezhető el. Lakóotthoni forma kialakítására az az épület alkalmas, amelyben személyenként a lakószobában legalább nyolc négyzetméter nagyságú lakóterület jut, tíz ellátottra két fürdőszoba (fürdőkád vagy zuhanyzó).

Az ellenőrzések feltárták, hogy a VMSZO intézményeiben az akadálymentes közlekedés feltételei nem biztosítottak maradéktalanul, a szobák túlszűfoltak, egy részükben az engedélyezetttnél több ellátottak helyeztek el, más részükben az előírt alapterület mérete nem megfelelő. Ezen túlmenően a vizsgálat a személyi feltételek tekintetében is hiányosságot tárt fel, a szakképzettségi arány – a Kormányhivatal jelentése szerint – két lakóotthon tekintetében nem biztosított, továbbá az intézményben dolgozói létszámihiány tapasztalható.

A fentiekből következően megállapítom, hogy az intézmény tárgyi és személyi feltételeinek hiánya az ellátottak élethez és emberi méltóságához való jogával összefüggésben visszásságot okoz.

2.2. Az ellenőrzések feltárták, hogy az elmúlt években valóban előfordult olyan eset, hogy két azonos keresztnevű ellátott gyógyszerét a nővér összecserélte, és valóban szükség volt egy demens ellátott – többek között – kizáradás miatti kórházi kezelésére. Fenti esetekkel kapcsolatban az intézmény megtette a szükséges intézkedéseket, a vizsgálatok szakmai mulasztást nem állapítottak meg, illetőleg a gyógyszereket összekeverő dolgozóval szemben a felelősségre vonás megtörtént.

A fenntartó – az általa az intézményben megvalósuló egészségügyi ellátásra, ápolás, gondozás minőségére, a gyógyszerelésre, a szakorvosi ellátás és kórházi kezeléshez való hozzájutásra, a bentlakásos intézmény orvosa által történt kezelésekre, az ellátottak egészségügyi állapotának rendszeres ellenőrzésére elvégzett módszertani megállapítások alapján – a hiányosságok megszüntetésére intézkedési terv készítését rendelte el, továbbá annak megvalósulását utóellenőrzés keretében vizsgálni fogja.

Az ellátottak pénzkezelésével kapcsolatban megállapította a vizsgálat, hogy az intézményben valóban felmerültek olyan visszaélésekre gyanút adó körülmények, melyekkel kapcsolatban jelenleg büntetőeljárás van folyamatban. Szükséges továbbá megteremteni a lakók részéről történő nagyobb értékű tárgyi eszközök beszerzése kapcsán azok intézményben történő felhasználásának, valamint intézményből történő elköltözés esetén, a lakók részére történő kiadásának, átadásának részletes szabályozási feltételeit.

Az intézményben folyamatos a fluktuáció, azonban ez nem vezethető vissza az intézményvezető személyére.

Fertőző betegségek évente 1-1 alkalommal előfordulnak, a fertőtlenítést az intézmény a vonatkozó szakmai előírások, továbbá protokoll szerint elvégzi.

A Kormányhivatal tájékoztató, hogy a gondnokolt ellátottak pénzkezelésével kapcsolatban indokoltnak tartja a gondnokok munkájának ellenőrzését, a bentlakásos intézményekben lakó gondnokoltak vonatkozásában a rendszeres kapcsolattartást, tovább a gyámhivatalok és az intézmények folyamatos kapcsolattartását, együttműködését.

2.3. A vizsgálat során a Kormányhivatal rendelkezésemre bocsátotta az intézmény „Korlátozó intézkedések szabályozása az intézményben ellátott személy veszélyeztető magatartása esetén” című szabályzatát.

Az SzCsM. r. 101/A §-a szerint a pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek és fogyatékos személyek bentlakásos intézményében, ha az ellátott személy veszélyeztető vagy közvetlen veszélyeztető magatartást tanúsít, az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény vonatkozó

rendelkezéseit kell értelemszerűen alkalmazni. A korlátozó intézkedés alkalmazásáról a szolgáltatást nyújtó részletes eljárásrendet alakít ki a házirendben, amelynek tartalmaznia kell

- a) az intézmény munkarendjét figyelembe véve a korlátozó intézkedés elrendelésének szabályait,
- b) a korlátozó intézkedés egyes formái mellé rendelt maximális időtartamot,
- c) a korlátozó intézkedés egyes formái mellé rendelt megfigyelés szabályait,
- d) a korlátozás feloldásának szabályait,
- e) a panaszjog gyakorlásának részletes szabályait.

A Szocvtv. 94/G § (1) bekezdése szerint az Eütv. 188. § d) pontjában meghatározott betegeket ellátó valamennyi bentlakásos intézményben az Eütv. szerinti veszélyeztető vagy közvetlen veszélyeztető magatartás tanúsítása esetén *a pszichiátriai betegek jogaira vonatkozó rendelkezések figyelembevétele mellett az Eütv. 192. §-át kell alkalmazni az e § szerinti eltérésekkel*. Ezt a rendelkezést kell alkalmazni az Eütv. 188. § a) pontja szerinti pszichiátriai intézetekre, így a pszichiátriai betegeket ellátó szociális intézményekre is. Az Eütv. 188. § d) pontja a pszichiátriai betegek körébe sorolja a BNO F00-F99 szerinti mentális- és viselkedészavarokkal diagnosztizált személyeket, így a demenciával és értelmi fogyatékosággal élő személyeket is.

A rendelkezésemre bocsátott szabályzat 2.4. pontja úgy rendelkezik, hogy „a korlátozásról az orvost elérhetőségekor azonnal értesíteni kell. Az orvosnak a korlátozó intézkedést - szombat/vasárnap kivételével - 16 órán belül írásban kell jóváhagynia. Ennek hiányában a korlátozást meg kell szüntetni. Hétvégén, továbbá 24 órát meghaladó munkaszüneti napon a korlátozó intézkedés jóváhagyására az intézetvezető ápoló jogosult.”

Az idézett szabályozás nem felel meg a jogszabályi rendelkezéseknek. Az orvos elérhetőségének hiányában ugyan az intézményvezető által műszakonként kijelölt, a korlátozó intézkedés alkalmazására döntési joggal rendelkező ápoló is jogosult lehet a korlátozó intézkedés *elrendelésére* (Szocvtv. 94/G (2) bek.), azonban ilyen esetben sem mellőzhető *az intézmény orvosának értesítése és az intézkedés orvos által, írásban történő jóváhagyása*. A jóváhagyásnak – tekintettel arra, hogy pszichiátria betegekről van szó – az Eütv. 192. § (3) bekezdése alapján *2 órán belül* kell megtörténnie. Fontos garanciális rendelkezés, hogy a jogszabály a jóváhagyás időtartamát órákban határozza meg, *így ezen időtartam munkaszüneti napon, illetve hétvégén is alkalmazandó*.

A fentiekén túl a szabályzat több helyen úgy rendelkezik, hogy a korlátozó intézkedés elrendeléséről 72 óránként kell jelentést tenni, valamint az intézményvezető 48 órán belül köteles tájékoztatni az ellátottjogi képviselőt és a törvényes képviselőt a korlátozás feloldásáról.

Az ESzCsM r. 4. § (7) bekezdése szerint a korlátozó intézkedés elrendelésére jogosultak körét, illetve a korlátozások elrendelésével kapcsolatos értesítés rendjét külön törvény határozza meg. Az értesítés rendjével kapcsolatban részletes szabályokat a Szocvtv. 94/G § (3) bekezdése tartalmaz, amely szerint *a korlátozásról az intézményvezető haladéktalanul köteles tájékoztatni a törvényes képviselőt és az ellátottjogi képviselőt*.

Számos korábbi jelentésemben hangsúlyoztam és kiemelkedően fontosnak tartom rögzíteni, hogy a korlátozó intézkedések jogszabályban meghatározott szoros alkalmazásának és dokumentálásának, az ellátottjogi képviselő értesítésének célja, hogy ezen jelentős alapjogkorlátozásokra csak megfelelő garanciák mellett kerülhessen sor. A megfelelő személyek (az intézmény orvosa, a törvényes képviselő és az ellátottjogi képviselő) korlátozó intézkedésekről való értesítésének szintén garanciális jelentősége van az ellátotti jogok érvényesülése szempontjából. Jelentősége abban áll, hogy a kiszolgáltatott helyzetben lévő ellátott érdekeinek, jogainak védelmére hivatott személy a lehető leghamarabb értesüljön e súlyos alapjogkorlátozásról, és annak figyelemmel kísérésével, a szükségesség-arányosság kritériumainak szem előtt tartásával biztosíthassa az eljárás törvényességét.

A Vas Megyei Kormányhivatal Hatósági Főosztály Szociális és Gyámügyi Osztálya – 4 hónapos határidő megjelölésével – a személyi és tárgyi feltételekben, valamint a dokumentáció vezetésében feltárt hiányosságok pótlására szólította fel az intézmény vezetését. Jelentésem elkészültekor a határidő még nem telt le, a hiányosságok orvoslása folyamatban van.

Figyelemmel a fentiekre megállapítom, hogy annak ténye, hogy a korlátozó intézkedések szabályzata nem felel meg maradéktalanul a jogszabályi rendelkezéseknek, a törvényes képviselő, valamint az ellátottjogi képviselő értesítési idejének nem jogszabályszerű megfogalmazása a jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelményével és az ellátottak egyenlő emberi méltósághoz való jogával összefüggésben visszaesség felmerülésének veszélyét hordozza magában.

Intézkedéseim

A jelentésben feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszaessgok orvoslása, valamint jövőbeli megelőzése érdekében az Ajbt. 32. § (1) bekezdési értelmében felkérem a *Vas Megyei Szakosított Otthon vezetőjét és fenntartóját*, hogy a vizsgálat megállapításainak és a jelentésben foglaltak figyelembevételével

- gondoskodjon arról, hogy az intézmény – különös tekintettel a személyi és tárgyi feltételek biztosítására – maradéktalanul megfeleljen a jogszabályi előírásoknak,
- haladéktalanul gondoskodjon a korlátozó intézkedések alkalmazásáról szóló szabályzat átdolgozásáról, valamint arról, hogy az ellátotti jogok – különös figyelemmel a korlátozó intézkedések alkalmazása esetén – csorbítatlanul érvényesüljenek az intézményben.

Budapest, 2017. *október 24.*

Székely László

